

The study of the Pathology of Art Book in the Aspects of Design, Implementation, and Evaluation

آسیب شناسی درس هنر در ابعاد طراحی، اجرا و ارزیابی

Esmail Safari, Mohsen Nazarzadeh Zare

¹ Ph.D Student of Distance Education Planning, Tehran Payame
Noor University, Faculty Member of Dezfoul Payame Noor, Iran
University

² Ph.D Student of Higher Education Administration, University of
Tehran, Tehran, Iran

اسماعیل صفری، محسن نظرزاده زارع*

^۱ دانشجوی دکتری برنامه ریزی آموزش از راه دور دانشگاه پیام نور تهران و عضو هیأت
علمی دانشگاه پیام نور مرکز دزفول، دزفول، ایران
^۲ دانشجوی دکتری مدیریت آموزش عالی دانشگاه تهران، تهران، ایران

Abstract

This research is to study about the pathology of the art course, focusing on the design, implementation, and evaluation from the view points of the art teachers of junior high schools in Dezfoul. The research method is of a descriptive type. The statistical population was consisted of 115 art teachers, amongst whom 90 ones were selected based on the cluster random sampling method. A researcher-made questionnaire was used so as to collect the necessary data. In order to analyze the date, then, both descriptive statistical method (frequency, percent) and analytic statistical method (analytical factor) were used. It is concluded from the findings that the problems of art course in The design, implementation, and evaluation, are as; 1) content problems, 2) educational problems, 3) motivational problems, 4) hardware problems, 5) exam problems, 6) problems of expecting high score in the exam.

Keywords: Art course; Design; Implementation; Evaluation; the Art teachers.

چکیده

هدف کلی این پژوهش، آسیب‌شناسی درس هنر در ابعاد طراحی، اجرا و ارزیابی از دیدگاه معلمان هنر مقطع راهنمایی شهرستان دزفول بود. روش پژوهش توصیفی - پیمایشی بود. جامعه آماری پژوهش تعداد ۱۱۵ نفر از معلمان هنر مدارس راهنمایی شهرستان دزفول بود که از میان آنها تعداد ۹۰ نفر از معلمان با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای به عنوان نمونه انتخاب شدند. جهت گردآوری اطلاعات از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات روش‌های آمار توصیفی (فراوانی و درصد) و روش‌های آماری استنباطی (تحلیل عاملی) مورد استفاده قرار گرفت. یافته‌های پژوهش نشان داد که آسیب‌های درس هنر در ابعاد طراحی، اجرا و ارزیابی از دیدگاه معلمان را می‌توان در ۶ عامل شامل؛ ۱ - مشکلات محتوایی، ۲ - مشکلات آموزشی، ۳ - مشکلات انگیزه‌ای، ۴ - مشکلات سخت افزاری، ۵ - مشکلات امتحانی ۶ - مشکلات انتظار بالا در گرفتن نمره، دسته‌بندی کرد.

واژگان کلیدی: درس هنر، طراحی، اجرا، ارزیابی، معلمان هنر

مقدمه

توجه به این که هنر نقش مهمی در پرورش افراد مبتکر و خلاق دارد، در آموزش و پرورش باید بیشتر به آموزش هنر و جنبه‌های متفاوت آن توجه کرد (Mehrmohammadi, 2006). لذا کیفی کردن آموزش هنر و ارتقای همه جانبه آن در نظام تعلیم و تربیت کشور، یکی از دغدغه‌های مشترک همه بخش‌های اثرگذار در این فرایند است. به همین دلیل، برطرف کردن موانع، جبران کاستی‌ها و استفاده از روش‌های مبتنی بر خلاقیت در آموزش هنر، می‌تواند به غنی شدن این مقوله مهم پرورشی و فرادرسی کمک کند (Amini, 2005). با توجه به آن چه بیان شد، این سؤال به ذهن متبادر می‌گردد، مشکلات درس آموزش هنر چیست و چگونه می‌توان بر آنها غلبه کرد؟

این سؤال از جمله سؤالاتی است که با رسیدن به پاسخ آن می‌توان بر بسیاری از مشکلات تدریس هنر فائق شد و فرایند تدریس و آموزش هنر هم برای معلم هنر و هم برای دانش‌آموزان مفیدتر نمود (Mehrmohammadi, 2006). برای پاسخ دادن به سؤال فوق، به بررسی پژوهش‌هایی که در این زمینه در داخل و خارج از کشور صورت گرفته است، پرداختیم، که در ادامه به نمونه‌هایی از آنها اشاره شده است. ظریف (Zarif, 2000) در پژوهشی به بررسی تأثیر محیط بر نقاشی کودکان (۱۲ - ۷) ساله استان گلستان پرداخت. نتایج این پژوهش نشان داد که علیرغم اهمیت تأثیر محیط بر نقاشی و خلاقیت کودکان، عوامل بسیار دیگری باعث کم‌رنگ شدن این اثرگذاری شده است. از جمله: ۱ - سیستم آموزش یکسان در همه مناطق کشور ۲ - عدم توجه به مسائل فرهنگی و بومی منطقه‌ای در تدوین برنامه‌های آموزشی ۳ - وجود وسایل ارتباط جمعی.

تاجیک (Tajik, 2000) در پژوهشی به بررسی و تجزیه و تحلیل کتاب‌های هنر در دوره راهنمایی تحصیلی پرداخت. نتایج این پژوهش نشان داد که کتاب‌های هنر با مشکلاتی مانند: ۱ - کمبود معلم و مربی متخصص و مجرب ۲ - نیاز به مکان آموزشی مناسب ۳ - ساختار متفاوت آموزش هنر با سایر دروس ۴ - تأثیرات آموزش هنر بر آموزش‌های سایر دروس ۵ - عدم دسترسی ساده و یکسان به ابزارهای هنری برای تمامی دانش‌آموزان ۶ - نامناسب

فعالیت‌های هنری، خلاقیت را پرورش می‌دهند. این فعالیت‌ها به دانش‌آموزان یاری می‌رسانند تا خودشان را بیان کنند. دانش‌آموزان از طریق فعالیت‌های هنری، تخیل، حل مشکلات، تفکر مستقل و تصمیم‌گیری را تجربه می‌کنند (Council for Aid Training Publications, 2003). ابتدایی‌ترین اهداف هنر، بالابردن حس زیبایی‌شناسی و درک زیبایی، بالا بردن اعتماد به نفس، توانایی غلبه بر تنهایی، کاهش استرس و تلطیف روحیه است (Behbahani, 2008). نقش هنر و آموزش هنر شکل دادن به توانایی‌ها و ظرفیت‌های افراد جوان برای زندگی است (Educational, 2009). از جمله اهداف مهم آموزش هنر را می‌توان توسعه مهارت‌های هنری، درک درستی از میراث فرهنگی، توسعه خلاقیت فردی، توسعه مهارت‌های اجتماعی، توسعه مهارت‌های ارتباطی، افزایش آگاهی نسبت به محیط اطراف خود و به ویژه شناسایی استعداد‌های بالقوه هنری بیان کرد (Educational, Audiovisual & Cultural Executive Agency, 2009). در عرصه آموزش هنر امروز، «خلاقیت» یک عنصر اساسی آموزش را تشکیل می‌دهد. هدف اصلی آموزش هنر، پرورش دانش‌آموزان، متأثر از ارزش‌های موجود در هنر است و بدیهی‌ترین این ارزش‌ها، پرورش دانش‌آموزانی خلاق و پویاست (Mehrmohammadi, 2006). در برخی از کشورهای جهان، تلاش‌های قابل توجهی در زمینه آموزش هنر صورت گرفته، در حالی که این موضوع در بسیاری از کشورهای دیگر به شکلی کاملاً محسوس به دست فراموشی سپرده شده است. در واقع هنر به توجهی جدی نیاز دارد، اما از آنجایی که هنر نتیجه‌ای عینی و آشکار مانند آموزش خواندن و نوشتن و حساب کردن را ندارد، جامعه سودگرای معاصر، اغلب هنر را فراموش می‌کند (Sharafi, 1998). لذا آموزش هنر همچنان با چالش‌های جدی مواجه است. مطالعات نشان داده است که ارزش یادگیری هنرها، سیاست‌های ملی آموزش و محدودیت‌های بودجه، همچنان برنامه‌های هنر را در معرض خطر کاهش یا حذف قرار داده است (Boyd et al, 2009). با

حاصل از این پژوهش نشان داد که نیاز به برنامه درسی جامعی که محتوای آن از زیبایی شناختی، نقد هنری، تاریخ هنری و به همان نسبت، تا تولید هنری امتداد داشته باشد، احساس می‌شود.

دیکابا (Dichaba, 2002) در پژوهشی به بررسی فهم برنامه درسی هنر موضوعی برای آموزش معلمان مدارس متوسطه در بوستون پرداخت. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که حوزه‌های محتوایی مختلف (نقد هنری، تاریخ هنری، زیبایی شناسی و تولید هنری) اغلب به طور متغیر و انعطاف پذیری در سرتاسر کتاب‌های درسی هنر آمده است و ارتباط متقابل بین این حوزه‌ها آشکار به نظر می‌آید. وی بدین نتیجه دست یافت که تلفیق این حوزه‌ها یک مبنای قوی برای تدوین برنامه درسی هنر فراهم می‌آورد.

لودرمیلک (Loudermilk, 2002) در پژوهشی به بررسی کاربرد زیبایی‌شناسی در یک برنامه درسی جامع هنر پرداخت. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که زیبایی شناسی در پیشینه آموزش هنر، درک کامل‌تری از هنر به افرادی که مشغول به آموزش دیدن در عرصه هنر هستند، ارائه می‌دهد.

بررسی پژوهش‌های صورت گرفته در داخل و خارج کشور نشان داد که این پژوهش‌ها بیشتر به بعد ارزشیابی درس هنر توجه داشته‌اند و در زمینه شناسایی آسیب‌های درس هنر در سایر ابعاد (طراحی و اجرا) پژوهش خاصی در ایران صورت نگرفته است. بنابراین اتفاق مهمی رخ نخواهد داد، مگر آن که شاخه اصلی و نقطه عزیمت در فرایند آموزش هنر مورد توجه قرار گیرد. حلقه‌های اصلی این فرایند را، نیروی انسانی مرتبط با آموزش هنر در یک زنجیره پیوسته، شکل می‌دهند. لذا دانش‌آموزان، هنرجویان، معلمان هنر و هنرآموزان، مدرسان و تربیت‌کنندگان هنری و برنامه ریزان و سیاست‌گذاران، در پیوستاری منطقی، نقاط صفر تا صد این حرکت را تشکیل می‌دهند (Mehrmohammadi, 2006).

با توجه به آن چه بیان شد، معلمان به عنوان یکی از حلقه‌های اصلی فرایند آموزش هنر، نقش اساسی در توسعه مهارت‌های خلاق در دانش‌آموزان ایفا می‌کنند (Educational, Audiovisual & Cultural Executive)

بودن ملاک‌های ارزشیابی درس هنر مواجه است. امینی (Amini, 2002) در پژوهشی به طراحی الگوی مطلوب برنامه درسی تربیت هنری دوره ابتدایی و مقایسه آن با وضعیت موجود پرداخت. نتایج این پژوهش نشان داد که میان الگوی مطلوب طراحی شده برنامه درسی هنر و برنامه رسمی آن در دوره ابتدایی، تفاوت قابل ملاحظه‌ای وجود دارد.

کاظم پور، رس‌تگارپور و سیف نراقی (Kazempour, Rastegarpour & Saifnaraghi, 2009) در پژوهشی به بررسی ارزشیابی برنامه درسی هنر دوره راهنمایی تحصیلی براساس رویکرد دیسیپلین محور پرداختند. نتایج این پژوهش نشان داد که تولید هنری در برنامه درسی موجود آموزش هنر در دوره راهنمایی وجود دارد، در حالی که نقد هنری، تاریخ هنری، و زیبایی شناسی در برنامه درسی موجود آموزش هنر در دوره راهنمایی تحصیلی وجود ندارد.

فروغی ابری، یارمحمدیان و رجاییان (Foroughiabari, Yaarmohammadian & Rajayaan, 2013) در پژوهشی به بررسی آسیب‌های برنامه درسی شیمی در دوره متوسطه با استفاده از تکنیک دلفی پرداختند. نتایج این پژوهش نشان داد که فرایند تدوین دروس، محتوا، روش، فضای آزمایشگاهی و مشکلات اجرایی به عنوان مهمترین مشکلات برنامه درسی شیمی در دوره متوسطه بودند.

گریس (Grice, 1987) در پژوهشی به بررسی آموزش هنر دیسیپلین محور با تحلیل نیازسنجی وضعیت آموزش هنر در مدارس عمومی پورتلند (Portland) پرداخت. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که ۱ - هنر به عنوان یک موضوع غیر آکادمیک مد نظر است. ۲ - فعالیت‌های آموزشی میان معلمان دوره ابتدایی از یک سو و دوره راهنمایی و متوسطه از سوی دیگر، به طور قابل ملاحظه‌ای متفاوتند. ۳ - ساختار و توالی در اغلب برنامه‌های درسی آموزش هنر ضعیف است. ۴ - تفاوت فرهنگی، بخش مهم اما مورد غفلت واقع شده آموزش هنر به شمار می‌رود.

امپوه (Mpowe, 2002) در پژوهشی به مطالعات حرفه‌ای، مبتنی بر برنامه درسی هنر موضوعی برای آموزش معلمان هنر مدارس راهنمایی در بوستون پرداخت. نتایج

آسیب‌های درس هنر در ابعاد طراحی، اجرا و ارزیابی از دیدگاه معلمان است.

جامعه آماری در این تحقیق کلیه معلمان هنر مدارس راهنمایی دخترانه و پسرانه شهرستان دزفول در سال ۱۳۹۱ - ۱۳۹۰ بودند که طبق آمار اداره آموزش و پرورش شهرستان، تعداد آنها ۱۱۵ نفر بود. در این تحقیق برای انتخاب آزمودنی‌ها از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای استفاده شده است که در مجموع ۹۰ نفر معلم، به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز، از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شد. برای ساخت پرسشنامه به مطالعه پیشینه پژوهش و مصاحبه با معلمان هنر مدارس راهنمایی و همچنین مشورت با کارشناسان رشته هنر پرداختیم و پس از ساختن پرسشنامه و اطمینان از روایی صوری و محتوایی آن، برای حصول اطمینان از میزان پایایی پرسشنامه تهیه شده، از ضریب آلفای کراباخ استفاده شد. پایایی حاصل از پرسشنامه (۰/۹۶) به دست آمد. پس از اطمینان از روایی و پایایی پرسشنامه، تعداد ۹۰ پرسشنامه در بین معلمان هنر مدارس دخترانه و پسرانه شهرستان توزیع شد که تمامی پرسشنامه‌ها توسط معلمان تکمیل گردید.

لازم به ذکر است که پرسشنامه مذکور شامل ۶۵ سؤال و در قالب ۵ بخش تنظیم شده بود که بخش اول آن شامل ویژگی‌های جمعیت شناختی نظیر جنسیت، رشته، سابقه تدریس، بخش دوم شامل نگرش معلمان نسبت به جنبه‌های مربوط به تدریس درس هنر در دوره راهنمایی (سؤالات ۸ - ۱)، بخش سوم شامل دیدگاه معلمان نسبت به مشکلات درس هنر در بعد طراحی (سؤالات ۳۳ - ۹)، بخش چهارم شامل دیدگاه معلمان نسبت به مشکلات درس هنر در بعد اجرا (سؤالات ۵۴ - ۳۴) و بخش پنجم شامل دیدگاه معلمان نسبت به مشکلات درس هنر در بعد ارزیابی (سؤالات ۶۵ - ۵۵). تجزیه و تحلیل داده‌های این پژوهش در دو سطح توصیفی و استنباطی صورت گرفته است. در سطح توصیفی با استفاده از مشخصه‌های آماری مانند فراوانی و درصد به تجزیه و تحلیل داده‌ها پرداخته شده

(Agency, 2009). نقش معلم در آموزش هنر، حیاتی و پیچیده است. معلم در آموزش هنر همان گونه که ریل (Ryle, 1967) اظهار داشته است، وظیفه‌اش نشان دادن طناب به دانش‌آموزان است تا دانش‌آموزان بتوانند با آن بالا روند و صعود کنند و در موارد دیگر، افزایش خرد آنهاست (Robinson, 1993). به همین سان، تمرکز بر درک دیدگاه‌های این حلقه از زنجیره آموزش هنر ضروری به نظر می‌رسد. زیرا دریافت این دیدگاه‌ها، تصمیم‌گیران عرصه هنر آموزش و پرورش را با شماری از قابلیت‌ها و موانع روبه‌رو می‌کند که به تدریج و با تأنی می‌توان نقاط قوت را برجسته و نقاط ضعف را از میان برداشت (Navabsafavi, 2006).

با نگاهی به آموزش هنر در نظام آموزش راهنمایی تحصیلی در می‌یابیم که تا کنون برای آموزش هنر در این دوره، یک راهنمای برنامه درسی به عنوان سند مکتوب تدوین نشده است (Kazempour, Rastegarpour & Saifnaraghi, 2009). بنابراین با در نظر گرفتن جایگاه مهمی که درس هنر می‌تواند در مقطع راهنمایی برای دانش‌آموزان داشته باشد و به گسترش درک هنری آنها کمک کند و با عنایت به این که تا زمانی که مشکلات مربوط به ابعاد طراحی، اجرا و ارزشیابی در برنامه درسی هنر وجود دارد، برنامه‌های جدید به خودی خود موفقیت را تضمین نمی‌کنند.

بنابراین این پژوهش بر آن بوده است تا از طریق شناسایی موانع پیشرفت درس هنر در ابعاد ذکر شده، نسبت به رفع این مشکلات در جهت ارتقای کیفی این درس در آینده تلاش کند.

روش پژوهش

از آنجایی که این تحقیق به منظور دستیابی به نتایج عملی صورت گرفته، کاربردی است و با توجه به این که از طریق جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها به کشف دیدگاه‌های آزمودنی‌ها پرداخته و با در نظر گرفتن ماهیت موضوع و اهداف طرح، روش انجام پژوهش توصیفی از نوع پیمایشی است، چون پژوهشگر به دنبال توصیف عینی، واقعی و منظم

درصد از معلمان اظهار داشته‌اند در تهیه وسایل و ابزار هنری با مشکل مواجه هستند و ۴ درصد معلمان از ساعات درس هنر برای تدریس دروس دیگر استفاده می‌کنند.

آسیب‌های درس هنر در بعد طراحی از دیدگاه معلمان هنر برای این که مشخص شود که آیا داده‌ها برای پردازش با روش تحلیل عاملی مناسب هستند، از دو آزمون (KMO Kaiser-Meyer-Olkin) و بارتلت (Bartlett) استفاده شده است. (آزمون KMO کفایت نمونه و آزمون بارتلت توانایی عاملی بودن داده‌ها را تأیید می‌کند).

مقدار KMO به دست آمده برابر ۰/۹۴۸ بود (مقدار KMO باید از ۰/۵ بیشتر باشد و هر چه به نزدیک‌تر باشد بهتر است). مقدار بارتلت به دست آمده نیز برابر با ۵/۹۵۳ بود که در سطح ۰/۰۵ معنادار بوده است (در آزمون بارتلت اگر مقدار P کمتر از ۰/۰۵ باشد، توانایی عاملی بودن داده‌ها تأیید می‌شود). در مرحله بعد، ۲۵ ماده اولیه مربوط به بعد طراحی با چرخش واریماکس (Varimax) تحلیل عاملی شدند. نتایج حاصل از تحلیل عناصر اصلی متغیرها با چرخش واریماکس در جدول شماره ۲ نشان می‌دهد که دو عامل که قابلیت تبیین واریانس را داشتند با مقادیر ویژه بزرگ‌تر از یک یافت شدند، عوامل اول و دوم به ترتیب ۴۷/۲۲۱ و ۳۶/۷۲۹ در مجموع ۸۳/۹۵۰ از واریانس کل را برداشتند.

است و در سطح استنباطی برای تجزیه و تحلیل داده‌ها تحلیل عاملی در نرم‌افزار Spss16 مورد استفاده قرار گرفته است.

یافته‌های پژوهش

از نظر جنسیت، ۴۰ درصد از معلمان هنر مدارس راهنمایی زن و ۶۰ درصد مرد، از نظر سابقه تدریس، ۳۲ درصد از معلمان هنر مدارس راهنمایی دارای سابقه تا ۱۰ سال، ۶۵/۵ درصد دارای سابقه ۱۰ تا ۲۰ سال، و ۴/۵ درصد هم دارای سابقه‌ای بیش از ۲۰ سال بودند. از نظر رشته تحصیلی، ۷۳/۳ درصد از معلمان هنر مدارس راهنمایی در رشته تخصصی هنر، ۵/۷ درصد در رشته ریاضی، ۴/۴ درصد در رشته ادبیات، ۱۰ درصد در رشته علوم تجربی و ۶/۷ درصد در رشته علوم اجتماعی تحصیل کرده بودند.

همان طور که یافته‌های جدول شماره ۱ نشان می‌دهد، ۳۹ درصد از معلمان به تدریس دروسی غیر از هنر نیز اشتغال دارند، ۹۶ درصد از معلمان اظهار داشتند که علاقه به تدریس درس هنر دارند، ۸۶ درصد از معلمان بیان کرده‌اند که تجربه شخصی در زمینه هنر دارند، ۹۱ درصد از معلمان اظهار داشته‌اند که برای تدریس درس هنر دوره آموزشی خاصی گذرانده‌اند، ۷۷ درصد از معلمان از نشریات کمک آموزشی درس هنر استفاده می‌کنند، ۵۲ درصد در خارج از مدرسه به یک فعالیت هنری اشتغال دارند، ۶۷

جدول ۱ - توزیع فراوانی و درصد نگرش معلمان نسبت به جنبه‌های مربوط به تدریس درس هنر

مقیاس				ماده‌ها
خیر		بلی		
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۶۱/۰	۵۴	۳۹/۰	۳۵	۱. تدریس دروسی غیر از هنر
۴/۰	۴	۹۶/۰	۸۶	۲. علاقه به تدریس هنر
۱۴/۰	۱۳	۸۶/۰	۷۷	۳. داشتن تجربه شخصی در زمینه هنر
۹/۰	۸	۹۱/۰	۸۱	۴. گذراندن دوره‌های آموزشی هنر
۲۳/۰	۱۹	۷۷/۰	۶۴	۵. استفاده از نشریات کمک درسی
۴۸/۰	۴۱	۵۲/۰	۴۴	۶. اشتغال به فعالیت هنری
۳۲/۰	۲۸	۶۸/۰	۶۰	۷. داشتن مشکل در تهیه ابزار درس هنر
۹۶/۰	۸۶	۴/۰	۴	۸. استفاده از ساعات درس هنر برای سایر دروس

چرخش واریماکس تحلیل عاملی شدند. نتایج حاصل از تحلیل عناصر اصلی متغیرها با چرخش واریماکس در جدول شماره ۵ نشان می‌دهد که دو عامل که قابلیت تبیین واریانس را داشتند، با مقادیر ویژه بزرگ‌تر از ۱ یافت شدند، عوامل اول و دوم به ترتیب ۳۴/۱۰۶ و ۳۴/۵۰۶ در مجموع ۶۸/۶۱۲ از واریانس کل را در برداشتند. همان طور که یافته‌های جدول شماره ۶ و ۷ نشان می‌دهد، بر روی عامل اول ۶ و عامل دوم ۶ ماده بار شده‌اند. این دو عامل را به همراه ماده‌های بار شده بر روی آنها را می‌توان نشان دهنده آسیب‌های درس هنر از دیدگاه معلمان هنر در بعد اجرا دانست. با توجه به ماده‌های بار شده بر روی هر عامل، عامل اول، عامل مشکلات انگیزه‌ای و عامل دوم، عامل مشکلات سخت افزاری نام‌گذاری می‌شود.

همان طور که یافته‌های جدول شماره ۳ و ۴ نشان می‌دهد، بر روی عامل اول ۱۲ و عامل دوم ۷ ماده بار شده‌اند. این دو عامل، به همراه ماده‌های بار شده بر روی آنها را می‌توان نشان دهنده آسیب‌های درس هنر از دیدگاه معلمان در بعد طراحی دانست. با توجه به ماده‌های بار شده بر روی هر عامل، عامل اول، عامل مشکلات محتوایی و عامل دوم، عامل مشکلات آموزشی نام‌گذاری می‌شود. *آسیب‌های درس هنر در بعد اجرا/از دیدگاه معلمان هنر* مقدار KMO به دست آمده در تجزیه و تحلیل داده‌های بعد اجرا، برابر ۰/۹۴۴ بود. مقدار بار تلت به دست آمده نیز برابر با ۵/۱۱۱ بود که در سطح ۰/۰۵ معنادار بوده است. در مرحله بعد ۲۱ ماده اولیه مربوط به بعد اجرا با

جدول ۲ - عوامل استخراج شده در بعد طراحی، همراه با درصد واریانس پیش‌بینی شده

عوامل ها	واریانس پیش‌بینی شده
عامل اول	۴۷/۲۲۱
عامل دوم	۳۶/۷۲۹
مجموع واریانس تبیین شده توسط عوامل	۸۳/۹۵۰

جدول ۳ - خلاصه نتایج تحلیل عوامل آسیب‌های درس هنر در بعد طراحی از دیدگاه معلمان هنر - عامل شماره ۱

شماره	نام ماده‌ها	بار عاملی
۹	نداشتن طرح درس مناسب	۰/۹۱۳
۱۹	به روز نبودن و تغییرات کم کتاب درس هنر متناسب با زمان	۰/۸۰۵
۲۰	استفاده زیاد از تصاویر در کتاب‌های درس هنر	۰/۸۶۸
۲۱	عدم ارتباط درس هنر با سایر دروس	۰/۸۳۶
۲۲	زیاد بودن حجم کتاب‌های درس هنر	۰/۸۷۹
۲۳	نحوه چیدمان فصول در کتاب درس هنر	۰/۷۵۸
۲۴	نامناسب بودن محتوای کتاب با شرایط سنی دانش‌آموزان	۰/۷۶۸
۲۶	فقدان تعریف روشنی از اهداف درس هنر	۰/۷۰۵
۲۷	بی ارتباطی اهداف هنر با محتوای موجود در کتاب‌های درسی هنر	۰/۷۶۳
۳۱	بی توجهی کتاب‌های درس هنر به نیازهای دانش‌آموزان	۰/۷۸۲
۳۲	بی توجهی کتاب‌های درس هنر به نیازهای جامعه	۰/۸۰۶
۳۳	از هم گسیختگی مطالب کتاب درسی هنر	۰/۸۰۵

جدول ۴ - خلاصه نتایج تحلیل عوامل آسیب‌های درس هنر در بعد طراحی از دیدگاه معلمان هنر - عامل شماره ۲

شماره	نام ماده‌ها	بار عاملی
۱۱	نا مناسب بودن فضای مدارس برای تدریس درس هنر	۰/۷۳۲
۱۲	عدم توجه به اهمیت درس هنر از نظر سازمان آ. پ	۰/۸۲۲
۱۳	ساعات کم تدریس درس هنر در مدارس	۰/۸۹۸
۱۴	عدم برنامه ریزی صحیح آ. پ برای درس هنر	۰/۸۸۱
۱۵	حذف کتاب درسی هنر در دوره ابتدایی	۰/۸۱۸
۱۶	عدم توجه به درس هنر در غنی سازی اوقات فراغت	۰/۸۵۲
۱۷	انعطاف پذیری کم نظام آموزشی برای خلاقیت و نوآوری‌های هنر	۰/۷۷۵

جدول ۵ - عوامل استخراج شده در بعد اجرا، همراه با درصد واریانس پیش‌بینی شده

عوامل	واریانس پیش‌بینی شده
عامل اول	۳۴/۱۰۶
عامل دوم	۳۴/۵۰۶
مجموع واریانس تبیین شده توسط عوامل	۶۸/۶۱۲

جدول ۶ - نتایج تحلیل عوامل آسیب‌های درس هنر در بعد اجرا از دیدگاه معلمان - عامل شماره ۱

شماره	نام ماده‌ها	بار عاملی
۳۴	اهمیت کم درس هنر از نظر دانش‌آموزان	۰/۸۷۱
۳۵	اهمیت کم درس هنر از نظر خانواده	۰/۹۷۸
۴۵	مناسب نبودن زمان تدریس درس هنر در برنامه درسی	۰/۸۷۸
۴۶	نبودن کانون‌های هنری در مدرسه	۰/۷۶۶
۵۱	کمبود انگیزه معلمان درس هنر	۰/۹۵۰
۵۲	کمبود انگیزه دانش‌آموزان	۰/۷۸۰

جدول ۷ - نتایج تحلیل عوامل آسیب‌های درس هنر در بعد اجرا از دیدگاه معلمان - عامل شماره ۲

شماره	نام ماده‌ها	بار عاملی
۳۶	نبود کارگاه درس هنر در مدرسه	۰/۷۵۸
۳۷	کمبود امکانات درس هنر	۰/۹۴۴
۴۰	تعداد زیاد دانش‌آموزان در کلاس	۰/۹۷۸
۴۱	کمبود امکانات آموزشی در مدارس	۰/۸۷۷
۴۲	کمبود وسایل هنری و خوشنویسی	۰/۹۶۵
۴۳	ناتوانی والدین در تهیه وسایل درسی هنر	۰/۹۴۶

شده‌اند.

این دو عامل را به همراه ماده‌های بار شده بر روی آنها را می‌توان نشان دهنده آسیب‌های درس هنر از دیدگاه معلمان در بعد ارزیابی دانست. با توجه به ماده‌های بار شده بر روی هر عامل، عامل اول، عامل مشکلات امتحانی و عامل دوم، عامل انتظارات بالا در کسب نمره نام‌گذاری می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

در پژوهش انجام شده، آسیب‌های درس هنر در ابعاد طراحی، اجرا و ارزیابی از دیدگاه معلمان هنر مقطع راهنمایی شهرستان دزفول مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد که از دیدگاه معلمان هنر مقطع راهنمایی، درس هنر در ابعاد طراحی، اجرا و ارزیابی با آسیب‌های مختلفی مواجه است.

آسیب‌های درس هنر در بعد ارزیابی از دیدگاه معلمان هنر مقدار KMO به دست آمده در تجزیه و تحلیل داده‌های بعد ارزیابی، برابر ۰/۹۴۵ بود. مقدار بار تلت به دست آمده نیز برابر با ۲/۲۵۰ بود که در سطح ۰/۰۵ معنادار بوده است. در مرحله بعد ۱۱ ماده اولیه مربوط به بعد ارزشیابی با چرخش واریماکس تحلیل عاملی شدند.

نتایج حاصل از تحلیل عناصر اصلی متغیرها با چرخش واریماکس در جدول شماره ۸ نشان می‌دهد که دو عامل که قابلیت تبیین واریانس را داشتند، با مقادیر ویژه بزرگ‌تر از ۱ یافت شدند، عوامل اول و دوم به ترتیب ۲۸۰/۴۰ و ۱۴۰/۲۰ در مجموع ۴۲۰/۶۰ از واریانس کل را در برداشتند. همان طور که یافته‌های جدول شماره ۹ و ۱۰ نشان می‌دهد، بر روی عامل اول ۶ و عامل دوم ۶ ماده بار

جدول ۸ - عوامل استخراج شده در بعد ارزیابی، همراه با درصد واریانس پیش‌بینی شده

عوامل	واریانس پیش‌بینی شده
عامل اول	۴۰/۲۸۰
عامل دوم	۲۰/۱۴۰
مجموع واریانس تبیین شده توسط عوامل	۶۰/۴۲۰

جدول ۹ - خلاصه نتایج تحلیل عوامل آسیب‌های درس هنر در بعد ارزیابی از دیدگاه معلمان هنر - عامل شماره ۱

شماره	نام ماده‌ها	بار عاملی
۵۷	نامناسب بودن ملاک‌های ارزیابی درس هنر	۰/۷۴۲
۶۰	نبودن بارم بندی برای ارزیابی درس هنر	۰/۸۸۴
۶۱	تناسب نداشتن نمره درس هنر با سطح فعالیت دانش‌آموزان	۰/۷۶۸
۶۳	نبودن امتحان منسجم در درس هنر	۰/۹۶۲

جدول ۱۰ - خلاصه نتایج تحلیل عوامل آسیب‌های درس هنر در بعد ارزیابی از دیدگاه معلمان هنر - عامل شماره ۲

شماره	نام ماده‌ها	بار عاملی
۵۸	انتظار زیاد دانش‌آموزان در گرفتن نمره بالا در درس هنر	۰/۹۸۲
۵۹	انتظار زیاد والدین از فرزندان در گرفتن نمره بالا در درس هنر	۰/۸۴۵

در رابطه با آسیب‌های درس هنر در بعد اجرا، یافته‌ها نشان داد که دو عامل مشکلات انگیزه‌ای (اهمیت کم درس هنر از نظر دانش‌آموزان، اهمیت کم درس هنر از نظر خانواده، مناسب نبودن زمان تدریس درس هنر در برنامه درسی، نبودن کانون‌های هنری در مدرسه، کمبود انگیزه معلمان درس هنر، کمبود انگیزه دانش‌آموزان) و مشکلات سخت‌افزاری (نبود کارگاه درس هنر در مدرسه، کمبود امکانات درس هنر، تعداد زیاد دانش‌آموزان در کلاس، کمبود امکانات آموزشی در مدارس، کمبود وسایل هنری و خوشنویسی، ناتوانی والدین در تهیه وسایل درسی هنر) بیشترین آسیب را در بعد اجرا از دیدگاه معلمان هنر داشته است. اجرا یا تدریس عبارت است از هر فعالیتی از جانب یک فرد که به منظور تسهیل یادگیری فرد دیگری انجام می‌پذیرد. تدریسی را می‌توان اثربخش قلمداد کرد که به صورت پیوسته انجام شود. از سویی، معمولاً دروسی که در حاشیه قرار می‌گیرند، توسط دانش‌آموزان زیاد جدی گرفته نمی‌شوند. لذا جهت اثربخشی درس هنر در مدارس باید تلاش شود تا این درس به عنوان یک درس حاشیه‌ای و بی‌اهمیت قلمداد نشود و با اختصاص دادن مکانی در مدارس به عنوان کارگاه درس هنر می‌توان کمک به سزایی در جدی گرفتن این درس و از حاشیه خارج شدن آن و مشارکت بیشتر دانش‌آموزان در یادگیری هنر انجام داد. در این باره، نتایج پژوهش حاضر با نتایج حاصل از پژوهش‌های تاجیک (Tajik, 2000)، فروغی ابری، یارمحمدیان و رجاییان (Foroughiabari, Yaarmohammadian & Rajayaan, 2013)، گریس (Grice, 1987) همسو و منطبق است.

در رابطه با آسیب‌های درس هنر در بعد ارزیابی، یافته‌ها نشان داد که دو عامل مشکلات امتحانی (نامناسب بودن ملاک‌های ارزیابی درس هنر، نبودن بارم بندی برای ارزیابی درس هنر، تناسب نداشتن نمره با سطح فعالیت دانش‌آموزان، نبودن امتحان منسجم در درس هنر) و انتظارات بالا در کسب نمره (توقع زیاد دانش‌آموزان در گرفتن نمره بالا در درس هنر، توقع زیاد والدین از فرزندان در گرفتن نمره بالا در درس هنر) بیشترین آسیب را در بعد

در رابطه با آسیب‌های درس هنر در بعد طراحی، یافته‌ها نشان داد که دو عامل مشکلات محتوایی (نداشتن طرح درس مناسب، به روز نبودن و تغییرات کم کتاب درس هنر متناسب با زمان، استفاده زیاد از تصاویر در کتاب درس هنر، عدم ارتباط درس هنر با سایر دروس، زیاد بودن حجم کتاب‌های درس هنر، نحوه چیدمان فصول در کتاب درس هنر، نامناسب بودن محتوای کتاب درس هنر با شرایط سنی دانش‌آموزان، فقدان تعریف روشنی از اهداف درس هنر، بی‌ارتباطی اهداف هنر با محتوای موجود در کتاب‌های درس هنر، بی‌توجهی کتاب‌های درس هنر به نیازهای دانش‌آموزان، بی‌توجهی کتاب‌های درس هنر به نیازهای جامعه، ازهم گسیختگی مطالب کتاب درسی هنر و بی‌ارتباطی آنها با یکدیگر) و مشکلات آموزشی (نامناسب بودن فضای مدارس برای تدریس درس هنر، عدم توجه به اهمیت درس هنر از نظر سازمان آموزش و پرورش، ساعات کم تدریس درس هنر در مدارس، عدم برنامه ریزی صحیح آموزش و پرورش برای درس هنر، حذف کتاب درسی هنر در دوره ابتدایی، عدم توجه به درس هنر در غنی سازی اوقات فراغت، انعطاف پذیری کم نظام آموزشی برای خلاقیت و نو آوری‌های هنری) بیشترین آسیب را در بعد طراحی از دیدگاه معلمان هنر داشته است. با عنایت به نقش محوری هنر در فرایند رشد و کمال دانش‌آموزان و تأثیر بسیار مثبت آن در عملکرد تحصیلی آنان و از سویی نقش آن در شناسایی استعدادها و خدادادی دانش‌آموزان در عرصه‌های مختلف هنری و هدایت پتانسیل‌های فردی فوق العاده دانش‌آموزان در جهت مطلوب (Navabsafavi, 2007). لازم است مسؤولان محترم و کارشناسان این امر، در برنامه ریزی و طراحی برنامه‌های درسی هنر در مدارس به این موارد بیش از پیش توجه کنند و در رفع آنها کوشا باشند. در این باره، نتایج پژوهش حاضر با نتایج حاصل از پژوهش‌های ظریف (Zarif, 2000)، تاجیک (Tajik, 2000)، امینی (Amini, 2002)، فروغی ابری، یارمحمدیان و رجاییان (Foroughiabari, Yaarmohammadian & Rajayaan, 2013)، گریس (Grice, 1987)، امپوه (Mpowe, 2002) و لودرمیلک (Loudermilk, 2002) همسو و منطبق است.

منابع

Amini, M.(2005). Art upbringing in the field of education. Tehran: Aeezh publications

Amini, M.(2001). Design the favorable pattern of art curriculum of elementary school and its comparison with the current situation. PhD thesis, University of Tarbiat Modarres.

Behbahani, S.(2008). Art education get serious (challenges of art education in schools). journal of Human Science, No. 202, pp. 61.

Boyd, P., Dakota, S., Collins, D., Hess, L., Johnson, L. & Trimble, C.(2009). Arts Education Advocacy Tool Kit. Washington, The Kennedy Center Alliance for Arts Education Network.

<http://www.kennedy-center.org/education/kcaeaen/resources/ArtsEducationAdvocacyToolkit.pdf>

Christiansen, A.T. (2007). The shelf life of DBAE: art teacher retention of discipline-based art education strategies in the classroom. Unpublished Doctoral dissertation, Florida state university.

Council for Aid Training Publications. (2003). Necessity of arts education in schools. Journal of Art Education, No. 2, pp. 5.

Dichaba, E. (2002). A Thematic Based Art Appreciation Curriculum For Pedagogical Training of Junior Secondary School Teachers in Botswana. Unpublished Master's Thesis, Central Connecticut State University.

Education, Audiovisual & Culture Executive Agency. (2009), Arts and Cultural Education at School in Europe. European Commission.

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/113EN.pdf

Foroughi Abari, A.A., Yaar Mohammadian, M.H., & Rajayaan, N.(2013). Pathology of chemistry curriculum in high school by using the Delphi Technique. Research in Curriculum Planning, Vol 10, No 11, 46-55.

Grice, M.L. (1987). Discipline-Based Art Education: Needs Assessment Analysis. The Status of Art Education in the Portland Public Schools.

ارزیابی از دیدگاه معلمان هنر داشته است. ارزشیابی یکی از فعالیت‌های بسیار ضروری و مستمر آموزشی است که از طریق آن آگاهی‌های لازم پیرامون یادگیری و آموخته‌های دانش‌آموزان، گردآوری و تجزیه و تحلیل می‌شوند تا چگونگی و میزان تحقق هدف‌های تعیین شده مورد بررسی و قضاوت قرار گیرند (Shirazi, 2000).

ولی از آن جایی که درس هنر توسط دانش‌آموزان و والدین آنها جدی گرفته نمی‌شود و ازدید آنها، یک درس حاشیه‌ای به شمار می‌رود، آنها انتظار دارند که ارزشیابی در این درس نسبت به سایر دروس آسان‌تر صورت گیرد و این گونه تصور می‌کنند که معلمان هنر به دلیل کم اهمیت گرفتن این درس توسط آنها باید سعی کنند نمره دانش‌آموزان را در این درس بالا دهند. لذا زمانی انتظارات و توقعات دانش‌آموزان والدینشان نسبت به نحوه ارزشیابی این درس منطقی خواهد شد که مسؤولان و برنامه ریزان امر آموزش و پرورش برای درس هنر همان اهمیتی را قائل باشند که برای سایر دروس قائل هستند. در این باره، نتایج پژوهش حاضر با نتایج حاصل از پژوهش‌های تاجیک (Tajik, 2000) و دیکابا (Dichaba, 2002) همسو و منطبق است.

بر اساس نتایج این پژوهش، از مسؤولان و دست اندر کاران امر آموزش و پرورش انتظار می‌رود که امکانات و کارگاه‌های درس هنر را نیز همانند آزمایشگاه‌ها و ... و زمینه لازم را جهت تشکیل این درس در کارگاه‌های مربوطه فراهم سازند؛ نظام ارزشیابی درس هنر، به گونه‌ای نباشد که دانش‌آموز فکر کند در هر صورت چه تلاش بکند و چه نکند نمره مطلوب را کسب خواهد کرد؛

ارزیابی درس هنر به صورت توصیفی، کیفی و عملکردی انجام گیرد تا مشکلات و آسیب‌های ارزشیابی این درس که به انتظار و توقع زیاد والدین و دانش‌آموزان در نمره گرفتن بر می‌گردد، تا حدودی قابل حل شود؛ درس هنر در مدارس، تمام ابعاد هنری را تا جایی که امکان دارد در برگیرد، نه این که صرفاً به خطاطی یا نقاشی بپردازد و تلاش نمایند تا از معلمان و آموزگاران برای تدریس درس هنر استفاده کنند که دارای تحصیلات دانشگاهی در این زمینه بوده، هنر را به خوبی می‌شناسند.

Research and Evaluation Dept, Getty Center for Education in the Arts, Los Angeles, CA.
<http://eric.ed.gov/>

Kazempour, E., Rastegarpour, H., & Saifnaraghi, M. (2009). Evaluation of art curriculum of secondary period based of approach of discipline. *Journal of Educational Leadership and Administration of Garmsar Azad University*, Second Year, No. 4, pp. 150-125.

Loudermilk, M.L. (2002). *The use of aesthetics in a comprehensive art curriculum*. MA, Marshall University, Huntington, West Virginia.

Mehrmohammadi, M. (2006). *Art education: what, why, how*. Tehran: school publications.

Mpowe, L.T. (2002). *A thematic based professional Studies art education curriculum for training junior secondary school art teachers in Botswana*. Unpublished Master's Thesis, Central Connecticut State University.

Navabsafavi, M. (2007). *Guide of Art Course*. Tehran: printing and distribution of textbooks publications.

Robinson, K. (1993). *The Arts in Schools Principles, practice and provision*. London, Calouste Gulbenkian Foundation.

http://www.gulbenkian.org.uk/pdf/Files/The_Arts_in_Schools.pdf

Sharafi, M. (1998). Survey about teaching art in schools. *Quarterly of scientific – research of education*, No. 7, pp. 6.

Shirazi, A. (2000). *Educational Management*. Mashhad: Jahad Daneshgahi publications .

Tajik, A. (2000). *Investigation and analysis of art books in secondary period*, MSc Thesis, Tarbiat Modarres University.